

Terugblik Coördinerend AI- en algoritmetoezicht 2024

Algoritmes en AI raken steeds verder verweven met onze maatschappij. De AP ambieert als coördinerend toezichthouder op algoritmes en AI bij te dragen aan maatschappelijke welvaart en welzijn door te werken aan de bescherming van publieke waarden en grondrechten bij de ontwikkeling en inzet van algoritmes en AI. De AP heeft deze activiteiten ondergebracht binnen de Directie Coördinatie Algoritmes (DCA). In 2024 heeft de DCA een aantal activiteiten centraal gesteld die samen komen in de volgende vijf thema's:

Algoritmerisico's in kaart

Het verbeteren en verdiepen van incidentmonitoring is afgelopen jaar een van onze prioriteiten geweest. Om dit te bereiken is gewerkt aan het opzetten van een mechanisme voor structurele monitoring van incidenten, samen met andere toezichthouders. Monitoring is belangrijk input voor ons eigen werk, maar ook voor de buitenwereld om grip te krijgen op waar het mis gaat bij de inzet van algoritmes en AI. Hiervoor is een eerste stap gezet middels een raamwerk dat ook aansluit bij internationale monitoringsstructuren zoals die van de OECD.

De AP signaleert, analyseert en rapporteert AI- & algoritmerisico's waarvan de uitkomsten jaarlijks in de Rapportage AI- & algoritmerisico's Nederland (RAN) worden gedeeld en gepubliceerd. Door middel van de RAN ontstaat er vroeg zicht op risico's en effecten door thema's, incidenten, ontwikkelingen en het overkoepelend risicobeeld te onderzoeken, beschrijven en publiceren. In juli 2024 publiceerde de AP de 3e RAN, met bijzondere aandacht voor de impact van algoritmes en AI op informatievoorziening in het democratisch proces. In de tweede helft van 2024 is gewerkt aan de 4e RAN, gepubliceerd begin 2025, met aandacht voor de risico's van chatbots voor vriendschap en therapie.

Versterken van samenwerking

De AP heeft in 2024 verder gewerkt aan de opbouw van een stelsel van expertise over algoritmes en AI bij o.a. overheidsorganisaties, auditing-bureaus, toezichthouders, wetenschap en het maatschappelijk middenveld. Zo ontstaat zicht op 'best practices'. In 2024 zijn hierover rondetafelgesprekken georganiseerd. Daarnaast is de DCA aan de slag gegaan met workshops, voorlichting en presentaties aan (overheids)organisaties en burgers. Voor specialisten was er in februari 2024 het jaarlijkse algoritmeseminar gehouden. Door middel van deze bijeenkomsten krijgen we dieper inzicht in de knelpunten, uitdagingen en negatieve effecten in de praktijk.

In 2024 heeft de AP ook bijzondere aandacht besteed aan de samenwerking tussen meldpunten. Hiertoe zijn eerste verkennende bijeenkomsten georganiseerd met verschillende groepen meldpunten en representatieve organisaties. De ambitie is om deze voor meldingen over algoritmes en AI waar mogelijk en gewenst te versterken. De AP werkt samen met de meldketten en representatieve organisaties ook in 2025 verder aan het versterken van een meldingsstructuur over algoritmes en AI.

De belangrijkste werkzaamheden en projecten uit 2024 waren de halfjaarlijkse Rapportage AI- en algoritmerisico's Nederland (RAN), het jaarlijkse algoritmeseminar, het opzetten van een structurele monitoringsstructuur, het voorbereiden van het toezicht op de AI-verordening via advisering en consultaties, het werken aan een pilot voor een AI-sandbox en het verder brengen van standaarden op algoritmes en AI.

Beleid, guidance en publieksvoorlichting

De AP werkt aan domeinoverstijgende beleidsanalyse en guidance, gericht op een versterkte bescherming van publieke waarden en grondrechten bij de ontwikkeling en inzet van algoritmes.

De AP heeft vanuit haar rol als coördinerend AI- en algoritmetoezichthouder in 2024 jaar tientallen externe workshops en presentaties gegeven en zelf bijeenkomsten georganiseerd om in gesprek te gaan met stakeholders en burgers over AI- en algoritmerisico's en de AI-verordening. Voorbeelden zijn het algoritmeseminar in februari, het open huis evenement bij de AP over AI in de rechtspraak tijdens de Week voor de Rechtstaat in mei, de World AI Summit in oktober en de presentatie van de derde Rapportage AI- en Algoritmerisico's Nederland (RAN) in de Bibliotheek in Den Haag in november.

Coördinatie voorbereiding AI-verordening

Een belangrijke mijlpaal was de gezamenlijke aanbieding van het gezamenlijke eindadvies van toezichthouders over de mogelijke inrichting van de toezichtstructuur op de AI-verordening door de AP en de RDI op 7 november 2024 aan het ministerie van Economische Zaken, het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het ministerie van Justitie en Veiligheid. Het eindadvies is het resultaat van intensieve samenwerking tussen alle betrokken toezichthouders. Deze dialoog vond zowel plaats via de Algoritme- en AI-Kamer (AAK) van het Samenwerkingsplatform Digitale Toezichthouders (SDT), als via andere samenwerkingsvormen in het toezicht zoals de brede werkgroep van toezichthouders op AI en de Inspectieraad.

Internationale afspraken

De veilige inzet van algoritmes en AI is mede afhankelijk van stevige internationale standaarden en krachtig en tijdig grensoverschrijdend toezicht. Nederland loopt voorop in de inrichting van het AI- en algoritmetoezicht. In 2024 heeft de DCA verder gebouwd aan internationale samenwerking. De focus lag op het tot stand brengen van kennisuitwisseling, gezamenlijke incidentmonitoring, ontwikkeling van best practices en het gezamenlijk uitwerken en implementeren van Europese regelgeving en standaarden. Dit is gerealiseerd door kennis te delen en samen te werken met (nieuwe) internationale partners zoals het Europese AI Office, de Europese AI Board, UNESCO en de OECD.

Daarnaast was de AP in 2024 actief betrokken bij de ontwikkeling van standaarden ten behoeve van naleving van de AI-verordening. De AP is lid van de Nederlandse normcommissie AI & Big Data en vaardigt experts af naar de Europese werkgroepen van JTC-21 (CEN/CENELEC). In deze werkgroepen werken Europese experts aan de ontwikkeling van standaarden. Alhoewel de AP slechts een van de vele betrokkenen is binnen het standaardisatieproces, zet het zich hier wel in vanwege het belang die de standaarden kunnen hebben voor het voldoen aan de AI-verordening. Vanuit haar coördinerende rol spant de AP zich door deelname aan deze werkgroepen in voor duidelijke standaarden. Daarbij streven we naar standaarden die zorgen voor een hoog beschermingsniveau van grondrechten, maar die ook proportioneel en werkbaar zijn voor bedrijven en organisaties.